

Vydūnas ir kalba

Šiais metais minime Vydūno jubiliejų. Tai ypatingas mąstytojas, dramaturgas, lietuvių kalbos vadovėlių autorius, savo veikla ir gyvenimu teigęs moralinį imperatyvą puoselėti gyvą, pakylėtą žmogiškumą, tobulinti žmoniškumą ir jo svarbiausią dedamąją – dvasingumą. Jo filosofiniuose apmąstymuose kalbai skiriama daug dėmesio. Vydūnui, antroposofinės krypties mąstytojui, rūpėjo viskas – nuo bendrųjų tautos bei kalbos dalykų, kalbos kultūrinės misijos iki jos įtakos žmogaus dvasinio tobulėjimo procesams ir lietuviškos rašybos klausimų: „Vydūnas buvo praktinės filosofijos atstovas, savo skelbiamas idėjas įkūnijo ne tik kūryboje, bet ir kultūrinėje veikloje bei asmeniniame gyvenime. Tuo įkūnijimu tarsi argumentavo savo teorinius teiginius, įrodė, kad jie yra realiai įgyvendinami ir kad, juos įgyvendinus, žengiami apčiuopiami dvasinės pažangos žingsniai. Toje pažangoje teikdamas ypatingą reikšmę tautiškumui ir vienai iš svarbiausių jo dalių – kalbai, Vydūnas pats daug pasidarbavo gimtosios kalbos baruose. Savita jo raštų kalba turėjo apčiuopiamos įtakos dabartinei bendrinei mūsų kalbai, filosofijos terminijai. Vydūno kūriniuose gražiai užfiksuoti Mažosios Lietuvos kalbos archaizmai, savitas jos koloritas. Rašytojas pasižymėjo ir kaip mūsų rašybos reformuotojas: teikė, kaip jam atrodė, tikrai tautinį raidyną ir jį savo raštuose nuosekliai vartojo iki pat gyvenimo pabaigos“, – rašo žymiausias jo tyrinėtojas Vacys Bagdonavičius (Bagdonavičius 1990: 1–5).

Vydūno filosofijos centre buvo žmogus, todėl jam nuolat rūpėjo žmogaus ir kalbos santykis. Vydūnas svarstė amžinąjį filosofų ginčą¹ apie kalbos prigimtį ir savo darbuose nuolat pabrėždavo platoniškąją kalbos prigimties esmę: „Kalba esanti prigimta ir [...] ji turinti būti labai branginama, kadangi ja žmogus šviešėja ir gali kuo aiškiau apsireikšti“, – rašė Vydūnas savo straipsnyje „Prigimta ir išmokta kalba“ (1958: 32–33²). Požiūris į kalbą, kaip į neatsitiktinę duotybę („labai svarbu apie šį klausimą geriau pamąstyti. Aiškėtų tada gal ir tai, kas žmogus iš tikrųjų yra, kurs kalba apsireiškia“ (ten pat, paryškinta mano – J. Z.), kreipė filosofo

¹ Jau Platonas savo garsiajame dialoge „Kratilas“ analizavo problemą, ar kalba (vardai / pavadinimai) su tikrove yra susieti prigimtiniais ryšiais, ar pasaulis pavadintas susitarus, t. y. dispuoto dalyvis Kratilas teigia, kad vardai turi „kažkokį prigimtį vardų teisingumą – visiems tą patį“ (Platonas 1996: 43), kuris atitinka pavadinamos tikrovės esmę, o jo oponentas Hermogenas teigia, kad nėra prigimto vardų teisingumo, o tik susitarimas: „Kaip kas nors kiekvieną dalyką vadins, toks ir bus kiekvieno vardas“ (Platonas 1996: 47).

² Vydūno kūryba išsamiai pateikta ir lengvai pasiekama Vydūno draugijos svetainėje <http://vydunodraugija.lt/>.

žvilgsnį ne tik į kalbos turinio, bet ir į raiškos dalykus. Jis pirmasis iš lietuvių mąstytojų atkreipė dėmesį į lietuvių kalbos skambumą ne tik poetine, metaforine prasme, bet ir „išgirdęs“ konkrečių garsų daromą poveikį: „Tautos, kurių žmonės greičiau kimba prie to, kas jusles veikia, savo kalboj dažniau vartoja siauruosius garsus, būtent *i* ir *e*, o tautos, kurių žmonės linksta prie vidinio gyvumo, yra, taip sakant, širdingi, savo kalbose vartoja plačiuosius garsus: *a-o-u*. Tuo pasižymi lietuvių kalba. Ji todėl yra labai skambi, kaip tai tvirtina kalbininkai. Įsirodo tuo dar ir veislės ypatumas. Kiekvienas kaimo, lauko žmogus sakosi, kad vieversys čiulba, višta karkia, žąsis gadena, avis, ožka mekena, arklys žvengia, karvė baubia, šuo loja ir taip toliau. Mat kiekvienos veislės gyvis visai pagal savo prigimtį balsą sukuria ir juo apsireiškia“ (ten pat).

Beveik kiekviename Vydūno filosofiniame veikale pasikartojantis dėmesys kalbai, jos vietos žmogaus ir tautos gyvenime apmąstymas, svarstymai apie kalbos prigimtį, analizuojami kalbos psichologiniai ir fiziologiniai ypatumai galėjo būti viena iš priežasčių, padėjusių filosofui užčiuopti įdomų reiškinį – kalbos garsų simbolizmą, kitaip vadinamą fonosemantika³. Vydūnas – menininkas ir mąstytojas – intuityviai jautė, kad tariamōs ar girdimōs kalbos akustiniai ypatumai, garsų tembras ir trukmė, artikuliacija nėra vien tik kalbos formos dalykai, bet gali turėti įtakos ir jos kuriamam turiniui. Šią nujaučiamą kalbos savybę jis mėgino įvardyti, nors ir netiesiogiai, pavyzdžiui, su kalbos ritmu ir ilgųjų–trumpųjų skiemenų kaita susiedamas kalbos „kilnumą“, „širdingumą“. Kiti aptariamojo laikotarpio Lietuvos filosofai ir filolōgai, interpretuodami kalbos reiškinius, jos fiziologinės formos (garsų, intonacijos, priegaidžių) semantizuoti nemėgino, taigi Vydūno žvilgsnis į kalbą, dabartiniais terminais kalbant, buvo labai inovatyvus, plg.: „Su giliu kvėpavimu ir daugiau dar su tuo, kad ji [lietuvių kalba] yra kalba aukštoms, kilnioms mintims apreikšti, rišasi lietuvių kalbos ritmas. Jis yra visai kitas negu šiaip Europos kalbose. Pagrindinis lietuvių kalbos ritmas yra grynai laikinis; jame keičiasi ilgi su trumpais skiemenimis. Balso kėlimas ir nuleidimas, tai kalbėjimas su priegaidėmis ir be jų, tėra pirmojo ritmo įvairinimas. [...] Todėl lietuvių kalba tik ir tinka širdingumui bei kilnumui apreikšti. Tuštiesiems plepalams ir nesąmojingiems juokams ji priešinas kaip ir lietuvių tautos dvasia. Ir todėl tie labai nusižengia prieš ją, kurie į lietuvių kalbą pila biaurumą kaip suplavas į brangius vyno stiklus“ (Vydūnas 1990 (I): 181).

³ Fonosemantika – kalbos gebėjimas per garsų akustines ir artikuliacines ypatybes žodžių ir / arba teksto semantikai suteikti papildomos konotacijos, pavyzdžiui, „šviesaus“ teksto pojūtį ir panašiai (plačiau žr.: Zabarskaitė 2001: 65–69; Zabarskaitė 2002: 36–42).

Fonosemantikos tyrėjai mėgsta pateikti klasikinį žymaus XX a. lingvisto Romano Jakobsono pavyzdį. Jis teigia, kad paklausę bet kurio kalbos vartotojo, kuris beprasmis garsų junginys yra „didesnis“ – *dip* ar *dop* – visada gausime vieno-
dą atsakymą – *dop*. Kodėl? Balsis /o / turi akustinių savybių, dėl kurių, jei žodis vaizdingas, jo semantiką papildo konotacija su požymiu „didelis“, „tamsus“, kitaip tai vadinama garso konotacine réikšme. Garsas, kaip akustinis suvokinys, sąmo-
nėje diferencijuojamas pagal bendrąją suvokinių skyrimo skalę, jis, kaip ir kiti psichofiziologiniai suvokiniai, atsiduria viename iš polių, kuriuos psichológai ir psichofiziológai sąlygiškai vadina *šviesiu* ir *tamsiu* arba *mažu* ir *dideliu*. Balsiai *šviesumo* – *tamsumo* arba *mažumo* – *didumo* konotacijų skalėje klasifikuojami pagal tembrą ir trukmę – kuo aukštesnis garsas, tuo jis arčiau *šviesumo* ir *mažumo* konotacijos ir, atvirkščiai, žemo tembro garsai interpretuojami kaip sukeliantys įspūdį – *didelis* ir t. t. (plačiau žr.: Jakobson, Waugh 1979: 177–230).

Vydūnas, remdamasis kalbos garsais, ieškojo lietuvių kalbos unikalumo bruožų. Intuityviai jautė *aukšto*–*žemo* tembro garsų konotacijos skirtumus, kuriuos savitai interpretavo kaip „juslingumą“ ir „vidinį gyvumą“. Sunku pasakyti, kodėl, aiškindamas apie garsų platumą, jų akustines savybes jis siejo su „vidiniu gyvumu“, tačiau akivaizdu, kad skyrė garsus pagal tembro požymį, atliepdamas fonosemantikos tyrinėtojų nustatytus fonosemantinius poliūs. Tai reiškia, kad filosofas buvo apdovanotas viena reta ir gerai išlavinta savybe – sinestezine klausa⁴.

Sinestezinę Vydūno klausą, kitą akivaizdžią priežastį domėtis kalbos garsų konotacijomis, rodo ir jo vartojamos vadinamosios sinestezinės metaforos, skirtos apibūdinti žodžiams, priskiriant atributus „šviesus“, „sunkus“: „Kalbos tobulumas neturėtų būti ieškomas vien žodžių daugybėje. Jis yra vyriausiai tame, kad kiekvienas žodis savyje turi manymo šviesybės, žibintos per ilgus amžius. Šviesios išminties žmogus teprivalo kalbėti, tuoj jo žodžiais apreiškia, kad jie manymo visai prisisunkę yra. Bet dvasios vargužiui kalbant tuos žodžius, jie krinta nuo jo lūpų, kaip kad jie būtų per sunkūs“ (Vydūnas 1990 (I): 139).

Kuo jautresnė yra žmogaus sinestezinė klausa, tuo geriau jis jaučia garsų konotacijas. Bet įdomiausia, kad išlavintas sinestezijos pojūtis Vydūnui darė didžiulę įtaką ir plečiant lietuvių kalbą, įvedant į ją naujus žodžius, perdarant esamus, suteikiant žodžiams kitą reikšmę. Vydūnas pyko, kad svetimų žodžių lietuvintojai yra „kalbos garsams užkurtę“, nes graikišką žodį *daimon* į lietuvių kalbą atvedė

⁴ Sinestezija – tai reiškinys, kai sukeliama keli psichofiziologiniai pojūčiai, nors veikiamas vienas jų, pavyzdžiui, rūgštus kvapas, šviesus garsas, saldi spalva (plačiau žr.: Cytowic 1986).

kaip *demoną* (per slavų kalbas), jo galingumo kalbos garsais taip esą neatskleidę (Vydūnas 1937: 846–852). Todėl kai kurių žodžių šaknis rašytojas modifikavo, sekdamas fonosemantine nuojauta, pavyzdžiui:

/i/ → /e/

drembla scom. drimba: *Snukį laikyti! Sena drembla!* Vd.⁵

/ie/ → /ai/

gaidrėti, -ėja, -ėjo intr. Vd giedrėti.

išgaidrėti intr. prk. išgiedrėti: *Reikia viduje gaidrėti ir išgaidrėjusiam pasilikti* Vd.

/è/ → /a/

slapiningas, -a adj. (1) žr. slėpiningas: *Tarsi sukiltų visos slapiningos jėgos žmoniškam darbui ir elgesiui* Vd.

/a(n)/ → /uo/

suoskambis sm. žr. sąskambis 1: *Ją pasitikęs pirmą kartą, numaniau savyje ypatingai gražų suoskambį* Vd.

súotekis sm. (1) susitelkimas, santekis: *Tuomet žmogus nebūtų gyvas, veiklus, o tiktai visokių aplinkumos jėgų suotekis* Vd.

Turėdamas puikią sinestezinę kalbos klausą Vydūnas kūrė ir žodžius, kurie jo manymu, geriau imitavo nekalbinius garsus, svarbius šių žodžių semantikai:

šuzūs, -ì adj. (4); Vd kimus, pakimęs. (plg. ištiktuką *šu šu šu*)

čiužiuoklė (neol.) sf. slidė, pašliūža: *Bėgiojo ilgosiomis čiužiuoklėmis ant sniego* Vd. (plg. ištiktuką *čiužt*)

gaudulas sm. metalinis skritulys, Rytų žemėse vartojamas maldyklose kaip varpas: *Tame skliaute kyba didis gaudulas* Vd. (plg. veiksmazodį *gausti*)

aitróti, -ója, -ójo karščiuojantis kalbėti, šūkauti: *Ko tas čia taip aitroja, lyg nebūtų pačioj šventoj miškų tyloj toj mūsų!* Vd. (plg. jaustuką *ai ai*)

Raiškos ir turinio dermė kalboje Vydūnui buvo svarbi kaip asmenybės savi-raiškos būtina sąlyga: „Tos pačios tautos žmonės reiškiasi panašiai jau dėl tautinio kūno panašumo (turimi galvoje kalbos padargai – J. Z.). Taip jie pasidaro vieni kitiems suprantami. Taip jie ir išvysto savo kalbą, kiekvienas turtindamas savo nuotaikos ir protavimo gyvenimą ir kurdamas tam tikrus balselius kaip minčių ir jausmų nešėjus savo asmenybės gyvumui ir esmės šviesai apreikšt. Bet dar kartą pasisakysime, kad jau pats kūno prisiruošimas kalbai, kiek jo ypatumas jai reiškia, yra žmoniškos esmės darbas, kurs vykdomas ašainės sąmonės. Tada ir yra galimas kalbėjimas. Jį reikia aiškiai atskirti nuo kūno tinkamumo kalbėti.

⁵ Čia ir toliau pavyzdžiai paimti iš akademinio „Lietuvių kalbos žodyno“. Remiamasi tik tais žodžiais, kurių vienintelis šaltinis – Vydūno tekstai, darant prielaidą, kad šie žodžiai yra filosofo sukurti. Vd – žodyne vartojama Vydūno leksikos santrumpa.

Kalbėjimu žmogus antrą kartą pasirodo menininku, o jau daugiau savigai, iš savo ašainumo. Kalba ir ašainė sąmonė nėra skiriami. Be ašainės sąmonės nėra kalbos“ (Vydūnas 1990 (II): 487–490).

Kadangi Vydūno filosofija buvo orientuota į praktinį veikimą, jis kai kurioms „aukštosioms“ sąvokoms, susijusioms su žmogaus dvasingumu, taip pat su filosofinėmis žmogaus būties realijomis, pažinimo procesais, psichofiziologiniais pojūčiais bei psichologiniais bruožais, kūrė naujus žodžius ir modifikavo jau esamus, greičiausiai todėl, kad jie, jo manymu, geriau skambėtų ir taip atlieptų „šviesos esmę“.

Žmogaus dvasingumo sąvokos:

daiva (neol.) sf. dvasia: *Daiva mūs žemės, tu man malonesnė Vd.*

patybė (neol.) sf. (1) asmuo, asmenybė: *Vis aiškiau išvydau savo aš, save patį, savo patybę Vd.*

Filosofinės žmogaus būties realijos:

visybė sf. (1) visata: *Visybės gyvenimas esąs judėjimas, vis daugiau patvirtinąs tvarką, valdymą, armoniją Vd.*

sąvietis (neol.) sm. visata (?): *Jie praminė visybės sąvietį žodžiu kosmos, tai esti grožybės daiktas Vd.*

estis (neol.) sf. būtis: *Jie daug aiškiau nujautė gamtos ir visos esties (visumos) turinį ir tūrį Vd.*

kismas (neol.) sm. kitimas: *Tikrovė yra nuolatinis kismas Vd.*

laisvatė sf. laisvė: *Mūsų laikais moteriškosios turinčios visas laisvates, kaip ir vyrai Vd.*

valdžiavà sf. (3b) 1. valia, galia, įtaka, priklausymas: *Po karo maniau paremsiąs tautos susitvarkymą valdžiavoje Vd. Dievo valdžiava, karalystė Vd.*

Pažinimo procesų pavadinimai:

reiksmas (neol.) sm. Vd reikmė, reikalas.

dýgis sm. (2) 5. prk. akstinas, paskata: *Kalbama apie žaidimo dygį Vd.*

tirtis (neol.) sf. tyrimas, tyrinėjimas: *Vaisiai šio žvilgsnio tirties trumpai pirmame šio raštelio rašinyj parodyti Vd. Gyvybė yra slėpinys, neprieinamas jo tirčiai Vd.*

paskaidra sf. Vd paaiškinimas.

Žmogaus psichofiziologijos reiškinių ir procesų pavadinimai:

jaunovė sf. (1) 1. Vd jaunystė.

sąjausa (neol.) sf. (1) pojūtis: *Slapčiai spindi per jo sąjausą visai tylus šventybės švytėjimas Vd.*

geidingystė sf. geidulingumas: *Jis vilko jungą, kurį jam uždėjusi jį pakerejanti geidinygystė Vd.*

pajustis sf. justis, juslė: *Aplinkybė savo pajėgomis žmogaus pajustis užgauna, sukelia, sužadina atsakančius pajutimus* Vd.

lieslė (neol.) sf. lytėjimo organas: *Lieslė – juslė, kuri palytėjimu paima įspūdį* Vd.

girsle (neol.) sf. klausa: *Balsas tik vien girsle tėra sužinomas* Vd.

Žmogaus psichologijos reiškinių ir procesų pavadinimai:

svaigybė sf. (1) apsvaigimas, susižavėjimas, egzaltacija: *Tokias svaigybes atmetu!* Vd.

nūsmas sm. geismas, panūdimas: *Žmonės pergyvena visokias nuotaikas, būsenas, visokių nūsmus ir aistras* Vd.

kanta sf. galėjimas pakęsti, apykanta: *Pirmas iškilusio žmogaus žymys yra ne tiktai kanta, bet ir kantra* Vd.

dudkaklumas sm. atkaklumas (?): *Tą bailumą galima šalinti auginant dudkaklumą* Vd.

ylingūmas sm. (2) smailumas, dygumas, kandumas: *Pastebėta, kad irgi lietuviai mėgsta apie viens kitą kalbėti su tikru ylingumu* Vd.

Literatūra Vydūnui buvo aukščiausia žmogaus dvasingumo raiškos forma, o istorija – kilnus tautos brandos procesas, todėl nenuostabu, kad jis transformavo poezijos ir istorijos terminus (tarp jų ir patį žodį *poezija*). Tą darė greičiausiai vedamas paskatos, kad šių ypatingų terminų skambesys būtų iškilmingesnis, labiau atliepiantis neapčiuopiamą, bet nujaučiamą ir jaučiamą emocinio žodžio paveikumo svarbą:

poezis (neol.) sf. poezija: *O jam rašant žmonių dainų lytimi, jo poezis bus supainiota, raiša* Vd.

amžiūvidis (neol.) sm. Vd viduriniai amžiai.

aukštūnas (neol.) sm. (2) didžiūnas: *Tai jau visai, kaip tėvelis kalbėdavo, kad mūsų probočiai buvo aukštūnais!* Vd.

Vydūnas kūrė naujus žodžius ir siekdamas jų poveikumo, semantinio „gyvumo“, skambumo, sąvokos semantinėje struktūroje paslėptos metaforos: „Aiškiai pastebėt yra, kokie kiti yra vienos kalbos garseliai, žodžiai, žodžių dalys, skiemenys, žodžių lytys ir kaip žodžiai gretinasi vieni šalia kitų, kaip sakinyj balsas sukyla ir leidžiasi. Kalbos yra tautų giesmės, yra jų himnai. Ir su kalba tiktai tautos išlieka gyvata“ (Vydūnas 1990 (III): 239). Siekdamas poveikumo ir sąvokos tikslumo Vydūnas transformavo nemažai žodžių, jausdamas kalbos žaidybiškumą, jos žaislingumą ir humorą:

budys (neol.) sm. (4) 2. Vd skautas (plg. skautų šūkį „Vis budėk!“)

dykis, -ė (neol.) smob. laisvasis, ponas: *Vergai ir dykiai* Vd.

valdovaitė sf. (1) valdovo duktė: *Taip užjautėme valdovaitę* Vd.

žavylė sf. (2) ragana: *Per ugnį kaip kokia žavylė!* Vd.

nesaika scom. Vd kas neturi saiko.

grobis, -i adj. Vd plėšrus, grobikiškas.

išeituvė (neol.) sf. Vd žmonių išvykimas iš tėvynės, išseivystė.

išeiva (neol.) sf. Vd žr. išseituvė.

pakojė sf. (1) 4. vieta atsistoti, pamatas, pagrindas: *Nėr kur įsikibti, nėr kur surasti tvirtos pakojės* Vd.

plosmė sf. aikštė: *Tarp uolų ir medžių užpakalyj ir priešakyj platokos plosmės* Vd.

Kalbinės pažiūros, domėjimasis kalbos prigimtimi ir psichofiziologija, dėmesys kalbos garsams ir jų funkcijoms, išlavėjusi sinestezinė klausa lėmė tai, kad Vydūnas buvo aktyvus žodžių kūrėjas ir transformuotojas. Ne visi jo žodžiai prigijo, tačiau jų analizė esmingai papildė žymiojo filosofo ir dramaturgo psichologinį ir kūrybinį portretą, atskleidžia jo puoselėjamas vertybes bei pažiūras. Jis jautė naujų, kitaip, filosofo manymu, tiksliau, paveikiau skambančių žodžių poreikį. Kalba Vydūnui rūpėjo ne tik kaip žmogaus saviraiškos, tobulėjimo ir santykio su tauta priemonė, bet ir jos raiškos psichologija ir psichofiziologija: „Kalbėdamas žmogus traukia savo kūną į savo jausmų-geismų ir minčių gyvenimą. Todėl tasai kalbos garseliuose, žmogaus balse atsimuša ir yra numanomas. O atsimindami, kad kaip tik žmogaus jausmų-geismų-minčių gyvenimas santykiuoja su psichiniu pasauliu, kurs yra tauta, suprasime, kad nieku kitu tiek, kiek kalba, tautos gyvata ir jos turinys nepasižymi“ (Vydūnas 1990 (III): 277).

Vydūnui kalbos raiškos klausimai tiesiogiai siejosi su tautos gyvybingumu. Kalbai jo filosofijoje suteiktas svarbiausias tautos gyvybingumo palaikymo vaidmuo: „Šišion pirm viso pastebėt, kad kalba yra tautai kaip kūno žadas kūnui. Su kalba tauta gyvėja ir nyksta. Kalba aiškiai parodo, koks yra tautos gyvybės stiprumas. Norint gaivint tautą, todėl pirma gaivinama silpnėjanti jos kalba. Bet nieko tai nereikštų, jeigu nebūtų ta ypatingoji tos tautos gyvybė gaivinama, kuri kalba apsireiškia. Svarbu todėl, kad gaivinamąja kalba būtų sakomi kuo kilnesni jausmai, kuo aiškesnės, šviesesnės mintys“ (Vydūnas 1990 (III): 278).

Galima daryti išvadą, kad Vydūnas buvo ne tik pirmasis apie fonosemantišką lietuvių kalboje netiesiogiai užsiminęs filosofas, bet ir apskritai kalbos klausimams savo darbuose ypač daug dėmesio skyręs mąstytojas.

Tradiciskai kalba, interpretuojant rašytojo kūrybą, analizuojama kaip papildomas elementas. Kitaip sakant, dažnesnė kūrybos analizės ir interpretavimo kryptis yra *tekstų prasmė* → *kalbos analizė* (*paprastai stiliaus požiūriu*). Tačiau kūrėjo kalbą galima analizuoti ir renkantis kryptį *kalbos analizė* (*leksika, nauja-*

darai, etc.) → *kūrinių prasmė*. Tokia analizė gali atskleisti iki tol nepastebėtų kūrybos ir asmenybės bruožų, padėti geriau pažinti autorių ir tiksliau interpretuoti jo kūrybą. Taip pat tai veiksmingas būdas atskleisti, koks vaidmuo tenka kalbai bet kurio rašytojo ar mąstytojo kūryboje ir gyvenime. Vydūno kalbos analizės bandymas atskleidė jo sinestezinę klausą ir paaiškino, kodėl filosofas tiek daug dėmesio skyrė kalbos psichologiniams ir psichofiziologiniams aspektams. Taip pat paaiškėjo jo savitės leksikos atsiradimo priežastys. O tai pridėjo dar vieną įdomų bruožą iškilau mąstytojo ir rašytojo portretui.

Literatūra

Bagdonavičius V. 1990: Lietuvių kalbos koncepcija, *Gimtoji kalba*, nr. 11.

Cytowic R. E. 1986: *Synaesthesia – a Union of Senses*. New York: Springer Verlag.

Jakobson R., Waugh L. R. 1979: *The sound shape of language*. Bloomington and London.

Platonas 1996: *Kratilas*, vertė Mantas Adomėnas. Vilnius: Aidai.

Vydūnas 1937: Mūsų kultūros gyvėjimas, *Naujoji Romuva*, nr. 46.

Vydūnas 1958: Prigimta ir išmokta kalba, *Aidai*, nr. 1.

Vydūnas 1990 (I): Mūsų uždavinys, *Raštai*, t. 1. Vilnius: Mintis. Prieiga per internetą

<http://biblioteka.gindia.lt/vyduno-rastai-i-tomas/44-musu-uzdaviny.html>

Vydūnas 1990 (II): Sąmonė, *Raštai*, t. 1. Vilnius: Mintis; <http://biblioteka.gindia.lt/vyduno-rastai-i-tomas/47-saamone.html>

Vydūnas 1990 (III): Tautos gyvata, *Raštai*, t. 1. Vilnius: Mintis; <http://biblioteka.gindia.lt/vyduno-rastai-i-tomas/45-tautos-gyvata.html?showall=1&limitstart=>

Zabarskaitė J. 2001: Garsų semantika, *Kalbos kultūra*, nr. 74.

V/K

Zabarskaitė J. 2002: Fonosemantika: tyrėjai, tyrimai, patirtys, *Žmogus ir žodis*, t. 1, nr. 4.